

SUMMATIVE ASSIGNMENT -2 2020-21

GRADE - 7 SUBJECT- SANSKRIT

SYLLABUS - CH-9,11,13,14,15 FROM TEXTBOOK

अपठित-गद्यांश

प्र-1 अधोलिखितम अनुच्छेदान पठित्वा प्रदत्त-प्रश्नानाम उत्तराणि लिखत

1 - भारते षड ऋतवः भवन्ति - वसन्तः, ग्रीष्मः, शरद, वर्षा, हेमन्तः, शिशिरः च। ग्रीष्मकालस्यपश्यात वर्षाऋतुः आगच्छति। वर्षाकाले ग्रीष्मस्यतापेनशुष्काः पादपाः पुन हरिताः। आकाशः कृष्णः मेघैः आच्छादितः भवति। नद्यः जलवेगेन प्रवहन्ति कुत्रचित् अत्यधिका वृष्टिः भवति कुत्रचित् च अनावृष्टिः। वृष्टेः अभावात् कृषकाः महत् कष्टम् अनुभवन्ति। ते वर्षदिवं प्रार्थयन्ति। वर्षजलेन धरा शस्य-श्यामला भवति। एतत् दृष्ट्वा कृषकाणां चित्तं प्रफुल्लितम् भवति।

(क)- एकपदेन उत्तरत -

- 1- भारते कति ऋतवः भवन्ति?
- 2- ग्रीष्मस्यपश्यात कः ऋतुः आगच्छति?
- 3- नद्यः कथं प्रवहन्ति?
- 4- वृष्टेः अभावात् केमहत् कष्टम् अनुभवन्ति?

(ख)-पूर्णवाक्येन उत्तरत -

- 1- भारते षड ऋतवः केसन्ति?

(ग)-वाक्यनिर्माण कुरुत-

- 1- ग्रीष्मकालस्य

- 2- जलवेगेन

2- भारतवर्षः अस्माकं जन्मभूमिः। वयं भारतीयाः स्म। भारते रम्याः देवालयाः, चित्र -विचित्रा-उत्सवाः, विविधाः, वेशभूषाः। अत्र अनेकानि दर्शनीयानि स्थानानि। वैदेशिकाः अत्र पर्यटनाय आगच्छन्ति। देशस्य च विविधतां दृष्ट्वा विस्मिताः

भवन्ति। यदि पर्यटकानां निवासाय भ्रमणाय च सुव्यवस्था भवेत तर्हि अधिकाधिकाः वैदेशिकाः पर्यटकाः आगमिष्यन्ति। भारत- सर्वकारस्य पर्यटन-विभागः लाभान्वितः भविष्यति। देशः च समृद्धः भविष्यति। 'अतिथिदेवो भव' इति शास्त्रवचनम्।

(क)- एकपदेन उतरत -

- 1- अस्माकं जन्मभूमिः कः?
- 2- वयम् के स्म?
- 3- के अत्र पर्यटनाय आगच्छन्ति?
- 4- कः देवो भवेत?

(ख)- पूर्णवाक्येन उतरत -

- 1- वैदेशिकाः पर्यटकाः कथं विस्मिताः भवन्ति?

(ग)- समानार्थक पदानि लिखत-

- देवालयः
- भूमि

3- गङ्गा देशस्य प्रमुखा नदी। गङ्गायाः अपरं नाम भागीरथी। एषा नदी

हिमालयात् निर्गच्छति। एतस्यां नद्याः तीरे बहवः तीर्थाः मुनीनाम् आश्रमाः च सन्ति। हरिद्वारनगरम् प्रसिद्धं तीर्थस्थानम् गंगानद्याः तटम् अलंकरोति। अत्र अनेके देवालयः सन्ति। सायंकालस्य दृश्यम् तु अत्र अनुपमम् एव। भक्ताः गंगादेवीं श्रद्धया पूजयन्ति, प्रज्वलितान् दीपान् च नद्याः जले प्रवाहयन्ति। यदा प्रज्वलिताः दीपाः जलेषु तरन्ति, तदा एवं प्रतीयते यत् ताराणां समूहः आकाशात् अवतीर्य पृथिव्याम् आगतः। गंगानदी परमपावना नदी मन्यते।

(क)- एकपदेन उतरत -

- 1- देशस्य प्रमुखा नदी का?
- 2- एषा नदी कस्मात् पर्वतात् निर्गच्छति?
- 3- भक्ताः गंगानदी कथम् पूजयन्ति?
- 4- भक्ताः कान् नद्याः जले प्रवाहयन्ति?

(ख)-वाक्यनिर्माण कुरुत-

- 1- नदी   2- हिमालय
3- तीर्थ   4- देवालय

4- लोकमान्यः बालगंगाधरतिलकः महान देशभक्तः आसीत्। बाल्यकालात् एव एतस्य देशभक्तस्य रुचिः राजनीतौ आसीत्। अत एव सः विधिशास्त्रस्य अध्ययनम् अकरोत्। एषः राजद्रोही इति दोषारोपणं कृत्वा ब्रिटिश-सर्वकारः तम् कारागारे अक्षिपत्। सः कारावास-काले अपि प्रयत्नशीलः आसीत्। सः गीतयाः अध्ययनं कृत्वा 'गीता-रहस्यम्' नाम महाग्रन्थम् अरचयत्। राष्ट्रे नवचेतनां जागरितुं सः आजीवनं प्रयत्नम् कृतवान्। एषः राष्ट्रवादी 'स्वराज्यम् असमाकं जन्मसिद्धिः अधिकारः' इति अधोषयत्।

(क)- एकपदेन उत्तरत -

- 1- देशभक्तस्य तिलकस्य रुचिः कस्याम् आसीत्?
2- सः कस्य शास्त्रस्य अध्ययनम् अकरोत्?
3- सः कम् ग्रन्थम् अरचयत्?
4- महान देशभक्तः कः आसीत्?

(ख)-पूर्णवाक्येन उत्तरत -

- 1- एषः राष्ट्रवादी किम् अधोषयत्?
2- सः आजीवनं किं अकरोत्?

प्र-2 मञ्जूषायाः सहायतया रिक्तस्थानानि पूरयित्वा अनुच्छेदं कुरुत-

मञ्जूषा- (भ्रमणाय, सूर्य, स्वकार्यम्, विद्यालयम्, सुखकरः, अनुभवन्ति, मनोहरम्, पुष्पाणि)

1- प्रातःकालः अति **सुखकरः** भवति। वृक्षेषु खगाः मधुरं कूजन्ति। उद्यानेषु **पुष्पाणि** विकसन्ति। पवनः सुगन्धः शुद्धः च अस्ति। जनाः **भ्रमणाय** गच्छन्ति। यदा **सूर्य** पूर्वादिशायाम् उदयं गच्छति, तदा दृश्यम् **मनोहरम्** भवति। प्रायः जनाः **स्वकार्यम्** उल्लासेन कुर्वन्ति। छात्राः प्रसन्नमुखेन विद्यालयम् **पठनाय** गच्छन्ति। सर्वे नवजीवनम् इव **अनुभवन्ति** ।

2- मञ्जुषा- (रावणः, मर्यादापुरुषोत्तम, श्रीरामस्य, रावणम, पितु, वनम, निवासम, लंका-राज्यम, पत्नी)

श्रीरामः मर्यादापुरुषोत्तम आसीत्। आज्ञां पितु पालयितुम् सः चतुर्दशवर्षाणि यावत् वने निवासम् अकरोत्। तेन सह तस्य पत्नी सीता भ्राता लक्ष्मणः चापि वनम् अगच्छताम्। वने रावणः सीताम् अपाहरत्। रामः रावणम् हत्या सीताम् आनयत्। सः लंका-राज्यम् विभीषणाय अयच्छत्। रामायणे श्रीरामस्य जीवन-कथा अस्ति।

3- मञ्जुषा- (भारतदेशस्य, नृत्यम्, आनन्देन, मुकुटम् , उपवनेषु, मनोहरः, राष्ट्रपक्षीः, वर्षाकाले, सर्पानि , शिखण्डी)

प्रत्येक - देशस्य कोऽपि राष्ट्रपक्षीः अस्ति। यथा श्येनः अमेरिकादेशस्य, तथा मयूरः भारतदेशस्य राष्ट्रपक्षीः अस्ति। एषः अतीव मनोहरः पक्षी अस्ति।

वर्षाकाले यदा एषः मेघान् पश्यति तदा आनन्देन नृत्यति। मयूरः सर्पानि खादति। एषः वनेषु उपवनेषु च वसति। मयूरस्य नृत्यम् दर्शनीयम् अस्ति। अस्य मस्तके शिखण्डः मुकुटम् इव शोभते, अत एव अस्य नाम शिखण्डी अपि अस्ति।

रचनात्मक-कार्यम्

प्र-3 चित्रं दृष्ट्वा मञ्जुषातः पदानि च प्रयुज्य वाक्यानि रचयत-

1-मञ्जुषा- (वर्षायाम्, बालाः, धारयन्ति, बसयानम्, छत्रम्, ते, आरोहन्ति

- बालाः छत्रम् धारयन्ति।

- बालाः वर्षायाम् छत्रम् धारयन्ति।
- बालाः वर्षायाम् बसयानम् आरोहन्ति।
- ते बसयानम् आरोहन्ति।

2- मञ्जुषा- (खगाः, विकसन्ति, कमलानि, उदेति, क्रीडन्ति, डयन्ते, सूर्यः, चित्रपतङ्गा, कूजन्ति, बालाः)

- प्रातः सूर्यः उदेति।
- गगने खगाः कूजन्ति।
- सरोवरे कमलानि विकसन्ति।
- पुष्पेषु चित्रपतङ्गाः डयन्ते।
- बालाः पादकन्दुकेन क्रीडन्ति।

प्र- 4 रेखाङ्कितानि पदानि आधृत्य प्रश्न निर्माणं कुरुत-

1- मालिनी द्दामुदघाटयति।

जवाब- का द्दामुदघाटयति?

2-शिक्षा सर्वेषां बलाना मौलिकः अधिकारः।

जवाब- शिक्षा केषाम मौलिकः अधिकारः ?

3- दर्शना आश्चर्येण मालिनीं पश्यति।

जवाब-दर्शना आश्चर्येण काम पश्यति?

4- दर्शना तस्याः पुत्री च मिलित्वा परिवारस्य भरणपोषणं कुरुतः स्म।

जवाब- दर्शना तस्याः पुत्री च मिलित्वा कस्य भरणपोषणं कुरुतः स्म?

5- कालेन चटकायाः सन्ततिः जाता।

जवाब- कालेन कस्याः सन्ततिः जाता?

6- चटकायाः नीडं भुवि अपतत।

जवाब- चटकायाः किम भुवि अपतत?

7- गजस्य वधेनैव मम दुःखम अपसरेत।

जवाब- कस्य वधेनैव मम दुःखम अपसरेत?

8- काष्ठकूटः चञ्च्वा गजस्य नयने स्फोटयिष्यति।

जवाब- काष्ठकूटः कया गजस्य नयने स्फोटयिष्यति?

9- संस्कृते ज्ञानविज्ञानयोः निधिः सुरक्षितोऽस्ति।

जवाब- संस्कृते ज्ञानविज्ञानयोः काः सुरक्षितोऽस्ति?

10- संस्कृतमेव सङ्गणकस्य कृते सर्वातिमा भाषा।

जवाब- संस्कृतमेव कस्य कृते सर्वातिमा भाषा?

11- मन्त्री सेतोः उदघाटनार्थम आगच्छति।

जवाब- मन्त्री किमर्थम आगच्छति?

12- कर्मकराः सेतोः निर्माणम कुर्वन्ति।

जवाब- के सेतोः निर्माणम कुर्वन्ति?

13-सलिले नौकासेलति।

जवाब- सलिले का सेलति?

14- पुष्पेषु चित्रपतङ्गाः डयन्ते।

जवाब- केषु चित्रपतङ्गाः डयन्ते?

15- उष्ट्रः पृष्ठे भारं वहति।

जवाब- कः पृष्ठे भारं वहति?

16- धावनसमये अश्वः किमपि न खादति।

जवाब- कदा अश्वः किमपि न खादति?

17- उदेति सूर्य धरणी विहसति।

जवाब- कस्मिन् उदेति धरणी विहसति?

18- पिता हिते नियुङ्क्ते।

जवाब- कः हिते नियुङ्क्ते?

व्याकरण

प्र-5 विलोमपदानि लिखत-

- कतुम - विक्रेतुम
- श्वः - ह्यः
- ग्रामम - नगरम
- समीस्थम - दूरस्थम
- पृच्छति - कथयति
- सुखिन - दुःखिन
- अपहाय - गृहीत्वा
- मन्दम - क्षिप्रम
- नीचै - उच्चैः

- कठोरः - स्निग्धम
- पुरातनम - नूतनम
- अपर्याप्तम - पर्याप्तम

प्र-6 समानार्थक पदानि लिखत-

- आश्चर्येण - विस्मयेन
- उल्लासेन - प्रसन्नतया
- परिवारस्य - कुटुम्बस्य
- अध्ययनस्य - पठनस्य
- कालः - समयः
- अवरुद्धः - बाधित
- धरणी - पृथ्वी
- हरिणः - मृग
- विपिने - वने
- सलिले - जले
- करालम - भयङ्करम
- मन्दिरे - देवालय

प्र-7 'आम' , 'न' इति लिखत-

- 1- धावनसमये अश्वः खादति। - न
- 2-उष्ट्रः पृष्ठे भारं न वहति। - न
- 3- सिंहः नीचैः कोशति । - न
- 4- पुष्पेषु चित्रपतङ्गाः डयन्ते। - आम
- 5- वने व्याघ्रः गर्जति। - आम
- 6- हरिणः नवघासम न खादति। - न

प्र- 8 अधोलिखितानि पदानि आधृत्य वाक्यानि रचयत-

- 1- प्रश्ना- बालकस्य मनसि बहवः प्रश्नाः सन्ति।

- 2- नवीन:- अयं नवीन : सेतुः अस्ति।
- 3- प्रातः:- सा प्रातः उद्यानम गच्छति।
- 4- आगच्छति- मम भगिनी विद्यालयात् आगच्छति।
- 5- प्रसन्न- छात्रः प्रसन्नः अस्ति।
- 6- चटका:- वृक्षे एका प्रतिवसति स्म।
- 7- वसुधैव- उदारचरितानां तु वसुधैव कुटुम्बकम्।
- 8- विद्या- विद्या राजसु पूज्यते।
- 9- संस्कृत- संस्कृत भाषा प्राचीनतमा अस्ति।
- 10- सूर्य- उदेति सूर्य धरणी विहसति।

साहित्य

प्र-9 एकपदेन उत्तरत-

1- गिरिजायाः गृहसेविकायाः नाम किमासीत्?	- दर्शना
2- दर्शनायाः पुत्री कति वर्षीया आसीत्?	- अष्टवर्षीया
3- दर्शनायाः पुत्री कथं नृत्यति?	- करतलवादनसहितम्
4- अद्यत्वे शिक्षा अस्माकं कीदृशः अधिकारः?	- मौलिकः
5- वृक्षे का प्रतिवसति स्म?	- चटका
6- वृक्षस्य अधः कः आगतः?	- गजः
7- गजःकेन शाखाम अत्रोटयत्?	- शुण्डेन
8- काष्ठकूटः चटकां कस्याः समीपम् अनयत्?	- मक्षिकायाः
9- मक्षिकायाः मित्रं कः आसीत्?	- मण्डूकः
10- का भाषा प्राचीनतमा?	- संस्कृतभाषा
11- शून्यस्य प्रतिपादनं कः अकरोत्?	- भास्काचार्य

- 12- कौटिल्येन रचितं शास्त्रं किम्? - अर्थशास्त्रम्
- 13- कस्याः भाषायाः काव्यसौन्दर्यम् अनुपमम्? - संस्कृतभाषायाः
- 14- काः अभ्युदयाय प्रेरयन्ति? - सूक्तयः
- 15- कस्याः महती जिज्ञासा वर्तते? - अनारिकायाः
- 16- मन्त्री किमर्थम् आगच्छति? - सेतुः उदघाटनार्थं
- 17- सेतोः निर्माणं के अकूर्वन्? - कर्मकराः
- 18- सेतोः निर्माणाय कर्मकराः प्रस्तराणि कुतः आनयन्ति? - पर्वतेभ्यः
- 19- के सर्वकाराय धनं प्रयच्छन्ति? - प्रजाः
- 20- का विहसति? - धरणी
- 21- किम् विकसति? - कमलम्
- 22- व्याघ्रः कुत्र गर्जति? - विपिने
- 23- हरिणः किं खादति? - नवघासम्
- 24- मन्दं कः गच्छति? - उष्ट्रः
- 25- कदा अश्वः किमपि न खादति? - धावनसमये

प्र-10 श्लोकांशान् योजयत-

- 1- उदिते सूर्ये धरणी विहसति।
 पक्षी क्वजति कमलं विकसति।।
 पुष्पे पुष्पे नानारङ्गाः।
 तेषु डयन्ते चित्रपतङ्गाः।।
- 2- धेनुः प्रातर्यच्छति दुग्धम्।
 शुद्धं स्वच्छं मधुरं स्निग्धम्।।
 हरिणोऽयं खादति नवघासम्।

सर्वत्र च पश्यति	सविलासम।।
3- उष्ट्रः तुङ्गः	मन्दं गच्छति।
पृष्ठे प्रचुरं	भारं निवहति।।
घोटकराजः	क्षिप्रं धावति।
धावनसमये	किमपि न खादति।।
पश्यत	भल्लुकमिमं करालम।

